

Nagy Márton¹: Miért nem jelent kockázatot a magyar vállalatok devizaadóssága?

Elnagyoltság helyett részletesebb elemzés szükséges

A globális kockázatok növekedésével 2018. április óta jelentősen csökkent a befektetők kockázatvállalási hajlandósága, ami a feltörekvő országok korábban jellemzőnél erősebb differenciáláshoz vezetett. A befektetési bankok és más piaci elemzések (pl. IIF) külső sérülékenységről szóló írásait számos nemzetközi gazdasági lap (köztük a Wall Street Journal) is átveszi – ezek az elemzések ugyanakkor sokszor elnagyoltak, és így helytelenül hasonlítanak össze olyan alapmutatókat, amik mögött eltérő fundamentális folyamatok húzódnak meg. Ezek a megtévesztésre alkalmas elemzések különösen sokat árthatnak a jelenlegi kiélezett piaci helyzetben, amikor a befektetők által érzékelt torz kép jelentősen befolyásolhatja egy ország gazdaságának megítélését. Az országspecifikus jellemzők miatt az elemzésekben ezért kiemelt figyelmet kell fordítani Magyarország bruttó külső adósságának és devizaadósságának alaposabb értékelésére.

Az alábbi cikkben a devizában fennálló adósságról kialakított képet szeretnénk pontosítani. Az egyik legfontosabb megállapításunk, hogy a feltörekvő országokban jellemző emelkedéssel szemben hazánk devizaadóssága 2010 óta – a jelentős többletet mutató folyó fizetési mérleg következtében – jelentősen csökkent, ami leginkább az árfolyamkockázatra érzékeny szektoroknál volt jellemző. A lakosság devizaadóssága a forintosítás hatására megszűnt, míg az államé az önfinanszírozási program hatására folyamatosan és nagymértékben csökkent, ami érdemi szerepet játszott hazánk adósságbesorolásának javulásában. Emellett a vállalati szektor esetében sem beszélhetünk árfolyamkockázatról: egyrészt Magyarország a GDP-hez hasonló mértékű exportbevétellel az egyik legnyitottabb ország a világon, ami jelentős devizabevételt, így természetes fedezetet is jelent a szektor döntően euróban fennálló devizaadósságára. Másrészt az utóbbi években a kiemelkedően nagy külkereskedelmi többlet hatására a vállalatok a külföldi hitelek visszafizetése mellett egyre nagyobb (egy esetleges turbulencia esetére puffert jelentő) külföldi pénzügyi követelésállományt építenek fel, vagyis a nettó devizapozíció még sokkal kedvezőbb képet mutat – utóbbi különösen azért fontos, mert több hitelminősítő módszertanában a nettó adósságra vonatkozó mutató szerepel.

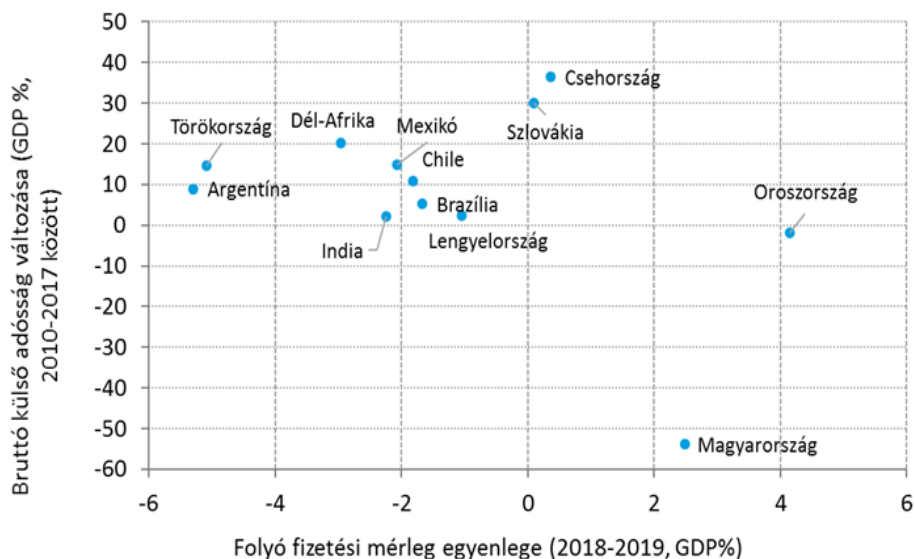
1. FELVEZETÉS

A folyó fizetési mérleg többletbe fordulásával nagymértékben csökkentek Magyarország külső adósságmutatói, ami a devizaadósságot is kedvezően érintette. A magyar gazdaság válság utáni alkalmazkodása 2010-től a folyó fizetési mérleg jelentős többletbe fordulását eredményezte, ami a stabil FDI-beáramlással, illetve a magyar gazdaságpolitikai lépésekkel (pl. önfinanszírozási program) a nettó és bruttó külső adósság nagymértékű csökkenését okozta – miközben a legtöbb feltörekvő ország külső adóssága emelkedett. Mivel a külső adósság döntően devizatartozáshoz kötődik, ezért a külső adósságmutatók javulása a magyar gazdaság devizaadósságát is kedvezően érintették, amelyben – mint azt látni fogjuk – mindhárom szektor (a háztartások, a nem pénzügyi vállalatok és az állam) szerepet játszott. Az ország bruttó külső adóssága 2018. I. negyedévében a 2009-es historikus csúcs felét, a GDP 60 százalékát tette ki, a nettó külső adósság pedig azóta a GDP 10 százalékának közelébe csökkent. Előretekintve a folyó fizetési mérleg tartósan pozitív maradhat, ami a beáramló EU-transzferek finanszírozási képességet növelő hatásával együtt biztosíthatja a külső adósságmutatók folytatódó javulását.

---

¹ A Szerző a Magyar Nemzeti Bank monetáris politikáért és hitelösztönzésért felelős alelnöke

1. ábra: A bruttó külső adósság múltbeli változása és a folyó fizetési mérleg egyenlegének várható alakulása

Forrás: IMF

2. JELENTŐSEN MÉRSÉKLŐDÖTT A DEVIZAADÓSSÁG MAGYARORSZÁGON

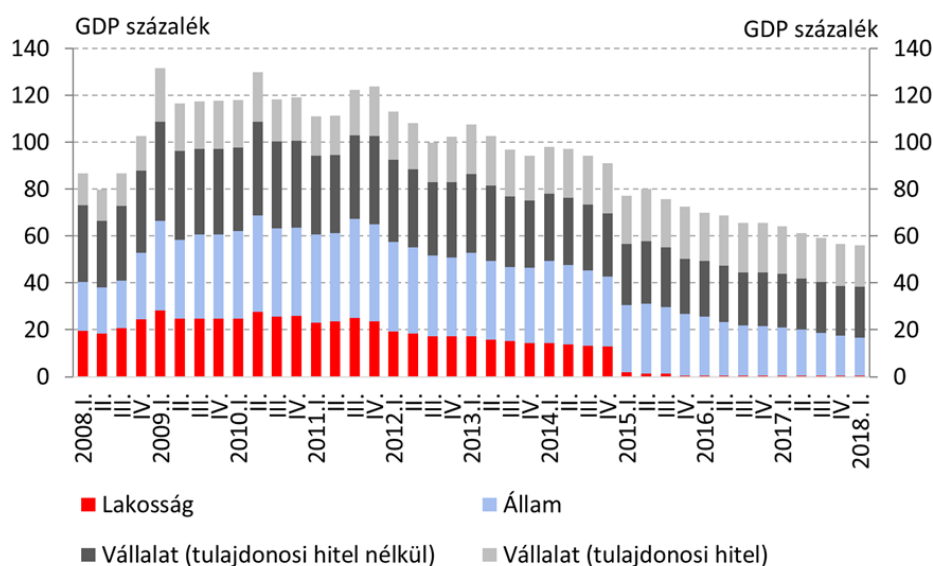
A magyar gazdaság GDP-arányos bruttó devizaadóssága a korábbi historikus csúcstól az elmúlt évtizedben meglehetősen jelentősen mérséklődött, 2018 március végén 56 százalékot tett ki, amelyhez mindhárom szektor adósságcsökkenése hozzájárult.

A válság előtti években a magánszektor deviza-eladósodása, a válság kitörését követően pedig a nemzetközi szervezetektől felvett hitel, a forint leértékelődése és a GDP csökkenése is hozzájárult ahhoz, hogy a magyar gazdaság (tulajdonosi hitelek is tartalmazó) bruttó devizaadóssága magas szintre emelkedett, 2009 I. negyedévében historikus csúcstól elérve a GDP 130 százaléka felett alakult. 2010 óta a gazdaság finanszírozási képességének emelkedésével párhuzamosan megindult a devizaadósság csökkenése, amit a magánszektor mérlegalkalmazkodása mellett az állami intézkedések is támogattak. 2015-ben a forintosításnak köszönhetően gyakorlatilag megszűnt a háztartások devizakitettsége, míg az állam – önfinszírozási program által is támogatott – belső forrásokból történő finanszírozása lehetővé tette a devizaadósság leépítését, a nem pénzügyi vállalatok² devizaadósságának csökkenését pedig a mérlegalkalmazkodás mellett az NHP-n keresztül történő forrásbevonás is segítette. A magyar gazdaság GDP-arányos bruttó devizaadóssága 2018. március végén 56, míg a tulajdonosi hitelek nélkül 39 százalékot tett ki.

Fontos hangsúlyozni, hogy a vállalati szektort jellemző adósságráták vizsgálatakor az elemzések során érdemes az átfolyó tőkéktől és tulajdonosi hitelektől mentes adatokat figyelembe venni, amelyek a szektor devizaadósságának közel felét teszik ki. Ennek oka, hogy egyrészt a Magyarországon – jellemzően adóoptimalizálási céllal – működő, ún. speciális célú vállalatok (SCV-k) tevékenysége nem befolyásolja a reálgazdasági folyamatokat, ugyanakkor a külföldről bevont, majd továbbadott források (ún. átfolyótőke) megjelennek az adósságmutatókban. Másrészt a tulajdonosi hitelek a közvetlentőke-befektetésen belül adósság típusú finanszírozást jelentenek, ugyanakkor közgazdasági értelemben inkább nem adósságjellegű finanszírozási formának tekinthetők, hiszen az anyavállalatok részesedésekkel és tulajdonosi hitellel történő finanszírozása közötti átjárás rugalmas (az elmúlt években sokszor ellentétesen mozogtak, és együttes idősoruk jóval stabilabban alakult), ráadásul a hitelekkel kapcsolatos kockázatok – például megújítási kockázat, kamatkockázat – is jóval kisebbek a tulajdonosi hiteleknél, mint a banki hitelek esetében. Az SCV-k nélküli vállalatok devizaadósságának közel felét ezek a tulajdonosi hitelek teszik ki, ezek hatásától tisztítva a vállalati devizaadósság 2018. I. negyedévében a GDP mintegy 20 százaléka volt.

² A pénzügyi vállalatok devizaadóssága teljes mértékben fedezettnek tekinthető, így a szektor devizaadósságának számszerűsítésétől eltekintünk.

2.ábra: A nem pénzügyi szektorok devizaadóssága Magyarországon

2.1. HÁZTARTÁSOK

A háztartások hiteleinek forintosításával a szektor devizaaránya gyakorlatilag nullára csökkent, miközben a makroprudenciális szabályok gátolják az újbóli emelkedést. A válság előtt felépülő lakossági devizahitel-állomány számottevő kockázatot jelentett a gazdaság külső sérülékenysége szempontjából. A válság után az árfolyam gyengülése és a külföldi hozamok emelkedése megterhelte a háztartások jövedelmét, ami korlátozta a monetáris politika mozgásterét és a bankrendszer profitabilitását is nyomás alá helyezte. A 2011-es végtörlesztéssel, majd a 2014-ben megvalósuló forintosítással a devizaadóssággal kapcsolatos kockázatokat sikerült megszüntetni, így a háztartásokat már nem érintette kedvezőtlenül például a később felértékelődő svájci frank árfolyam. A makroprudenciális szabályok bevezetése – mint például a folyósított hitel devizanemétől függő jövedelemarányos törlesztőrészlet és a hitelfedezeti mutató – gátolják a devizahitelek újbóli felfutását, ezért minimalizálják a devizahitelezéssel kapcsolatos kockázatokat. A rendelet értelmében csak annak van lehetősége devizahitelt felvenni, akinek a jövedelme is devizában van, így nem fordulhat elő fedezetlen devizapozíció a lakosság esetében. A forintosítás után tehát a makroprudenciális szabályok betartásával a háztartások devizapozíciója – a külső sérülékenység szempontjából optimálisnak tekinthető – nulla közelében tartható.

2.2. ÁLLAMHÁZTARTÁS

Az államháztartás devizaadóssága az elmúlt években jelentősen mérséklődött, ami érdemi szerepet játszott a külső sérülékenység csökkenésében. Az államadósság-kezelési stratégia egyik fő célja 2011-et követően a belföldi, forint finanszírozás erősítése volt, amit a jegybanki önfinanszírozási program is támogatott. 2016-ban visszafizetésre került az EU-IMF hitel utolsó részlete, illetve a lejáró devizakötvények refinanszírozása is forintból történt meg az elmúlt években. Ennek következtében jelentősen, a 2010. év végi közel 40 százalékról, 2017 év végére 20 százalék alá csökkent az államháztartás GDP arányos devizaadóssága. Míg a 2010. év végi érték a régió országaihoz viszonyítva kiemelkedően magas értéket jelentett, jelenleg az államháztartás GDP-arányos devizaadóssága nagyságrendileg megegyezik a régiós átlaggal. Az adósságstratégiai célok továbbra is változatlanok, a devizaadósság leépítését a pozitív nettó forint kötvénykibocsátások és a lakossági papírok állománybővülése támogatja a következő években is. A trendszerűen csökkenő devizaadósság érdemi szerepet játszik a külső sérülékenység folyamatos mérséklődésében, illetve hazánk adósságbesorolásának javulásában. Az államadósság devizaadósságának csökkentése, mint kiemelt gazdaságstratégiai cél elérése érdekében továbbra sincs szükség devizakötvény kibocsátásra.

2.3. VÁLLALAT

Magyarország az OECD adatbázisa szerint az egyik legnyitottabb ország, így az exportőr vállalatok számára a devizaadósság nem jelent kockázatot, mivel — a természetes fedezettséget biztosító – exporttevékenységéhez viszonyított aránya kifejezetten alacsony. A vállalat devizaforrásainak optimális arányát jelentősen befolyásolja a vállalati szektor bevételeinek devizaszerkezete, ugyanis az exportőr vállalatok deviza árbevétele természetes fedezettséget jelent a devizaadóssággal szemben. Sőt, a jelentős részben devizabevételekkel rendelkező vállalatok számára a kockázatokat mérsékli a devizahitelek felvétele, mivel az teremt összhangot a vállalatok bevételeinek és kiadásainak devizaszerkezete között. A hazai nagyvállalatok nemzetközi összevetésben is jelentős értékben exportálnak, ami a GDP arányos exportban is tükröződik. Ebben a mutatóban Magyarország az OECD adatbázisában szereplő országok között a negyedik legnyitottabb ország, ami 2017-ben magas, a GDP 7,5 százalékát meghaladó külkereskedelmi többlettel mellett alakult ki. Ez alapján a GDP arányosan viszonylag magas vállalati devizaadósságot, a szektor exportbevételeihez viszonyítva Magyarország devizaadósságának értéke – a vállalati szektor exportbevételeihez képest – kifejezetten alacsony. A magyar gazdaságra jellemző dualitás a kkv-k kisebb exporttevékenységében is tükröződik. Ezt felismerve, az MNB által indított Növekedési hitelprogram (NHP) is támogatta, hogy a devizabevételekkel kevésbé rendelkező szektor korábbi devizahiteleit, alacsony költségek mellett cserélhesse hazai devizában denominált hitelekre.

A magyar vállalatok devizaadósságának jelentős része – az exportbevételekkel összhangban – euróban denominált. A vállalati szektor számára fontos, hogy a szektor adóssága és bevételei azonos devizában legyenek denominálva. Magyarország exportjának mintegy 60 százaléka az eurozónába irányul. Ezzel összhangban a vállalatok devizaadósságának jelentős része euróban denominált, ami alátámasztja, hogy a vállalati szektor devizaadóssága a devizabevételekből fakadó kockázatok fedezésére is szolgálhat.

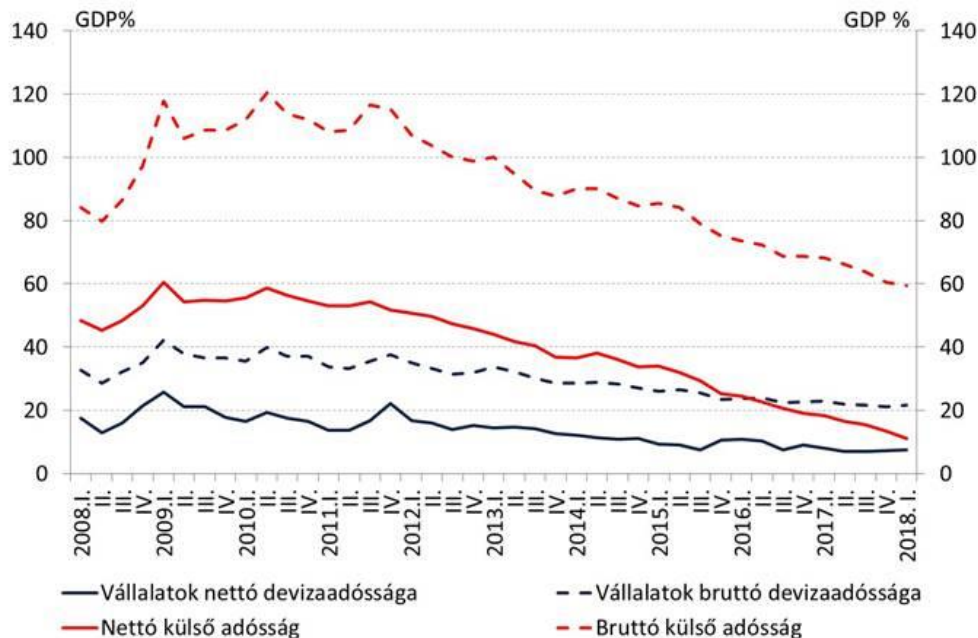
Forrás: Nomura (IIF), OECD

3. A NETTÓ MUTATÓ IS JELENTŐSEN ÁRNYALJA A FOLYAMATOKAT

A nettó devizaadósság jobban megragadja a gazdaság egyes szektorainak tényleges nyitott devizapozícióját, hiszen az árfolyamkockázatot csökkentő devizaköveteléseket is figyelembe veszi. Bár a nemzetközi összehasonlító elemzések – vélhetően az adatok elérhetőségére tekintettel – általában a bruttó adósság vizsgálatára szorítkoznak, ugyanakkor a gazdasági szektorok tényleges sérülékenységének vizsgálatakor a nettó mutató használata célszerű. Ezt támasztja alá az is, hogy a Fitch hitelminősítő módszertana is a nettó külső adósságot alkalmazza a külső kitétségek számszerűsítésére. (A devizaadóssághoz hasonlóan a gazdaság nettó külső adóssága a jelentősen csökkent az utóbbi években, ami érdemben hozzájárult a magyar gazdaság sérülékenységének csökkenéséhez.) A külső adósság mellett a devizakitétség vizsgálata során is érdemes a nettó mutatót használni, hiszen egyrészt a szektorok devizaeszközei a devizaforrások szűkös rendelkezésre állása esetén finanszírozást jelenthetnek, másrészt, részben fedezik a nyitott

árfolyampozíciót, így ellensúlyozzák az esetleges árfolyamváltozásokból eredő átértékelődési hatásokat, ezáltal csökkentve a gazdasági szereplők kockázatait. A nem pénzügyi vállalatok nettó devizaadóssága is érdemben alacsonyabb a bruttó adósságnál. Az utóbbi években a devizaköveteléseket is figyelembe vevő vállalati nettó devizaadósság a GDP 25 százalékát meghaladó csúcstól fokozatosan csökkent, így 2016 óta már a GDP 10 százaléka alatt alakult, amihez az adósságkezelés mellett a vállalati szektor devizaeszközeinek emelkedése is hozzájárult.

4.ábra: Magyarország külső adóssága és a vállalatok devizaadóssága (tulajdonosi hitelek nélkül)

4. KONKLÚZIÓ

Összességében tehát megállapítható, hogy az ország bruttó devizaadósságának egy időpontra szóló nagysága félrevezető képet ad az ország sérülékenységéről, és azt számos részlet árnyalásával együtt érdemes bemutatni. A legfontosabbak ezek közül a következők:

- múltbeli és várható tendenciák: hazánkban visszaesés és további csökkenés várható;
- az egyes szektorok szerinti differenciálás: az árfolyamkockázatnak leginkább kitett állami és háztartási szektoroknál jelentős csökkenés és további mérséklődés várható;
- a vállalatok esetében a szektor adósságának összetétele: az átfolyó tőke és a tulajdonosi hitelek jóval kisebb kockázatot jelentenek;
- az exportbevétel devizakitettséget csökkentő hatása: hazánk az egyik legnyitottabb ország;
- a devizaadósság összetétele: a hazai vállalatok devizahitelei döntően a bevételt jelentő devizában, euróban denomináltak;
- a bruttó adósság mellett a nettó mutató figyelembe vétele: a külföldi eszközök felhalmozása miatt sokkal kedvezőbb pozíció.